

ішим утворенням людської психіки, найзагадковішою якістю людини, яка уможливило проникнення у внутрішній світ іншої особистості на рівні цілісно-емоційного співпереживання. Отже, реалізація вищезазначених функцій уможливаються в процесі активної творчої співпраці керівника з дитячим хоровим колективом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук.-метод. посібник / Іван Андрійович Зязюн. — К. : МАУП, 2000. — 312 с.
2. Козир А.В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія /А.В.Козир. — К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. — 380 с.
3. Маркова А.К. Психологія труда учителя. /А.К. Маркова. — М. : Просвещение, 1993. — 312 с.
4. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека / Пер. с англ. /К.Роджерс. — М. : Прогресс; Универс, 1984. — 480 с.
5. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : нав. посіб. /О.П. Рудницька. — Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2005. — 360 с.
6. Философский словарь [авт. сл. ст. : В.П. Андрущенко и др.] (Новые словари) — К. : А.С.К., 2006. — 1059 с.
7. Шингаров Г.Х. Эмоции и чувства как формы отражения действительности /Г.Х. Шингаров. — М., 1973. — С. 93.

ОСОБЛИВОСТІ ВОКАЛЬНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 378.016:784-051:37.02

Лі Чуньпен

Стаття розкриває особливості вокального розвитку студентів інститутів мистецтв у навчально-співацькій діяльності. Визначено поетапність цієї роботи.

Ключові слова: вокальний розвиток, майбутній вчитель музики, навчально-співацька діяльність.

ОСОБЕННОСТИ ВОКАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ В УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Ли Чуньпен

Статья раскрывает особенности вокального развития студентов институтов искусств в учебно-певческой деятельности. Определены этапы этой работы.

Ключевые слова: вокальное развитие, будущий учитель музыки, учебно-певческая деятельность.

FEATURES VOCAL DEVELOPMENT OF FUTURE MUSIC TEACHERS IN TRAINING ACTIVITIES

Le Chun'pen

The article reveals the peculiarities of vocal development of students of the institutes of arts in teaching and singing activities. Defined stages of this work.

Key words: vocal development, future music teacher, teaching and singing activities.

Зміни в освітній політиці України, спрямовані на інтеграцію у світовий освітній простір, вперше в історії освіти визначили професію вчителя ключовою фігурою у формуванні високоосвіченої та висококультурної особистості нового покоління, в підготовці кваліфікованих і конкурентноспроможних фахівців, соціально активних професіоналів, здатних майстерно виконувати свою історичну місію. У зв'язку з цим особливою *актуальності* набуває якість фахової підготовки майбутніх учителів музики як пропагандистів високого мистецтва.

Навчально-співацька діяльність майбутніх учителів музики має свою специфіку, однією з основних рис якої є створення співаком вокального образу, яскравого характеру музичного твору. Це можливо за умови, коли той чи інший тип інтерпретації вокального твору й виявлені в ньому індивідуальні особливості виконавця розкриваються слухачем завдяки тим смисловим акцентам, які виникають у трактуванні окремо взятого вокального образу, як у загальному, так і в конкретному розуміннях.

Мета статті полягає в розкритті особливостей вокального розвитку майбутніх учителів музики у навчально-співацькій діяльності, що щільно пов'язано зі створенням яскравих вокальних образів, які скеровуються свідомістю та інтуїцією співака, являє собою вокально-сценічну діяльність, яка проходить три фази розвитку: від почуттєво-цілісного сприйняття через фазу аналізу до узагальнення в єдності суперечливих частин. Проходження і закріплення цього процесу можливе лише за наявності конкретних вокальних навичок.

Дослідження фахівців В.Антонюк, П.Бережанського, Н.Гарбузова, В.Морозова, Д.Огороднова, Д.Парнеса, Б.Теплова, а також Ван Лей, Лінь Хай, Ма Цюнь, Чжай Хуань, Цзінь Нань дозволяють розкрити певні особливості вокального розвитку майбутніх учителів музики у навчально-співацькій діяльності. Адже багато співаків розуміють смисловий, ідейний бік творів так званим «інтуїтивним» шляхом, вони немовби «відчувають» форму, стиль і таким чином передають задум композитора. Але якими б не були шляхи й засоби розуміння змісту твору, воно залишається саме розумінням; тому не можна заперечувати наявність елементів теоретичного мислення, хоча ці елементи часто «непомітні» для виконавців, бо мають специфічні форми.

Практичне або наочно-дійове вокальне мислення виявляється в організації процесу роботи, під час складання її виконавського плану, доборі необхідних вокально-технічних прийомів з проблем голосоутворення. Провідна роль цього важливого процесу належить вокальному мисленню виконавця художньо-музичними образами – звуковими, зоровими, м'язовими, емоційними [3, 25].

Розглянемо звичний для роботи співака процес знаходження необхідних вокально-технічних прийомів-відчуттів. Для цього виконавець повинен думати про зручність знаходження необхідного тембрового звучання, про доцільність цього звучання у зв'язку з музичним фразуванням, з логікою розвитку музичної думки тощо. У цьому і проявляється практичне або наочно-дійове мислення співака. Водночас майбутній вчитель музики повинен враховувати стиль вокального твору, особливості музичної форми, загальний ідейно-смисловий та емоційний задум автора – тобто теоретично осмислити твір.

Але насамперед в уяві співака має «звучати» вокально-музичний образ твору, інакше кажучи, визначальним є художньо-образне мислення, «зігрите» емоційним ставленням до твору, переживанням його змісту. Без цього теоретична і практична робота мислення не дасть потрібного результату (знайдені прийоми можуть стати надуманими, тембр – нецікавим, весь твір – ніби недоозвученим, недоосмисленим) [5, 99].

Початковий етап вокально-сценічного процесу включає в себе не лише пізнавально-розумову працю співака, але й творчо-відтворюючу діяльність його уяви. Чимало вокалістів-виконавців вже під час ознайомлення з музичним твором, подумки читаючи нотний текст (навіть проспівуючи «закритим ротом»), уявляють собі, як він реально має звучати. Отже, для творчого вокально-виконавського процесу співака, поряд із складністю та багатогранністю психологічного змісту, характерним є взаємозв'язок, єдність процесів пізнання і творчості.

Пізнаючи твір, співак одночасно створює в своїй уяві виконавський художньо-музичний образ, дедалі глибше проникає розумом і почуттям у зміст і дух твору, тому яскравішими і багатшими стають образи, які створює його творча фантазія.

Якщо мати на увазі студентів – майбутніх учителів музики, різних за рівнем обдарованості і рухливості, то цю тезу доцільно вважати відносною. Індивідуальних варіантів співвідношення процесів пізнання і творчості існує безліч. Наприклад, у педагогічній практиці трапляються «затримки» учня на стадії вспівування твору, коли він лише в результаті тривалої, наполегливої пізнавальної, волевої та емоційної праці приходиться до створення «своїх» образів і уявлень. Процес вспівування («присвласнення» і переробка зауважень викладача, усвідомлення та знаходження своїх власних вокальних психофізіологічних відчуттів) іноді являє значні труднощі для учня, вимагає напруження його музичних здібностей, тому для творчості не залишається ні сил, ні часу [1, 54].

Особливо багато уваги студентам необхідно приділяти вокально-технічному засвоєнню твору. Для деяких співаків, які вже закінчили інститут мистецтв і професійно займаються співом, подолання технічних труднощів стає головним змістом роботи над музично-вокальним твором і, таким чином, їх творче завдання значно звужується: воно обмежується лише формуванням вокально-технічних навичок.

Психологічний зміст вокально-сценічних етапів роботи співака над музично-вокальним твором в основному не змінюється [4, 12]. Творчий процес – це безмежне заглиблення в зміст твору і вдосконалення засобів його втілення. Звичайно, якщо арії з опер або ж вокальні твори з сольних концертів співак виконує упродовж усієї співацької кар'єри. Психічні стани початкового етапу роботи надалі поглиблюються, загострюються, але суть творчого процесу залишається сталою – єдність пізнання і пошуку [2, 17].

Дуже важливо розглядати взаємостосунки в сукупності, які утворюються між учасниками «тріади» вокального мистецтва – композитор (вокальний твір), виконавець, слухач. На кожному етапі ця взаємодія різна, бо мінливий і непередбачуваний сам процес творчості. З цієї позиції розглянемо психологію вокальної творчості та діючу систему послідовних процесів пізнання

музично-вокального твору, втілення сценічного образу і передачі його слухачам.

Перший етап – ознайомлення з твором, сприйняття нового для співака вокального і музичного матеріалу. У стосунках першого етапу – вокальний твір-співак – вокально-сценічної творчості мають місце три взаємопов'язані процеси.

Саме на цьому етапі вокально-сценічного процесу виконавець отримує лише інформацію про вокальний твір. У цей час співак вирішує коло проблем, які, в свою чергу, поділяються на дві групи, а саме:

Перша група – загальні відомості про твір і його авторів (автори музики й тексту; відомості про життя і творчість композитора; загальна характеристика творчості, основні твори; короткі відомості про автора поетичного тексту та ідею твору (якщо поетичний текст являє собою уривок з літературного твору, необхідно дати короткий аналіз усього твору).

Друга група – відомості про жанр твору і його форму, а саме: арія, романс, пісня, обробка народної пісні тощо; якщо виконується лише частина великого твору, то необхідна характеристика решти частин для загального уявлення про весь цикл (кількість частин, їх взаємозв'язок, спрямованість тощо); форма музичного твору (одночастинна, двочастинна, тричастинна, куплетна тощо) та ін.

Від цього моменту починається процес планомірного співування, тобто формування необхідних вокально-сценічних навичок. У цьому навчально-співацькому процесі велику роль відіграє педагог та концертмейстер. Цей етап охоплює поглиблена копітка робота співака над музичним твором, переробка інформації, яка отримується від педагога. Задіяні усі психофізіологічні процеси: вокальне мислення, творча уява за активної участі досвіду, вмінь, навичок, необхідних знань. Результат цього процесу – створення вокально-сценічного образу. Цей процес символічно виглядає таким чином: вокальний твір – педагог – співак.

У цей час співак вирішує коло проблем, які, в свою чергу, також поділяються на дві групи. Проблеми першої групи пов'язані з музично-теоретичним аналізом твору, а саме: тональність, розмір; характеристика мелодії: тема, викладення мелодії (плавна, з хроматичними ходами, з ходами на складні інтервали септиму, нону, октаву тощо); співвідношення мелодії і акомпанементу (акордового складу, гітарного типу, вальсоподібного, дублюючого вокальну партію тощо); ритмічні особливості (зміна ритму, синкопи, тріолі, паузи тощо); ладові особливості (відхилення, модуляції тощо); всебічний гармонічний аналіз.

Друга складова вокального процесу – вокально-технічний аналіз: діапазон; теситура; особливості дихання (моменти взяття дихання тощо); дикція (особливості вокальної мови, промовляння, знання іноземної мови та ін.); характер звуковедення (легато, стаккато, скоромовка, речитатив та ін.); вокально-технічні прикраси (форшлагги, морденти, групето, трелі, каденції, пассажі тощо).

Наступна складова навчально-співацької роботи – процес злиття твору і співака. По мірі заглиблення співака в створений автором образ вже на основі набутих вокально-технічних навичок базується вокально-сценічна май-

стерність. Саме в цьому процесі поєднуються життєвий і виконавський досвід співака, його творча воля. Співак рельєфно оволодіває твором, він стає йому близьким, «своїм» (іноді настільки, що співак відчуває себе його співавтором). Вибудовується своєрідний діалог – вокальний твір-співак.

На цьому вокально-сценічному етапі майбутній учитель музики вирішує наступне коло проблем: емоційно-змістовий малюнок твору; зв'язок літературного тексту з музикою; музично-виразні засоби (темп, динаміка, фразування, кульмінації, філірування тощо); виконання й розшифровка всіх музичних термінів.

Наступний етап вокального процесу – підготовка до сценічного виконання. Тут з'являється новий учасник вокально-сценічної творчості – слухач. У стосунках другого етапу мають місце три взаємопов'язаних процеси: слухач отримує інформацію про твір, сприймає думки і почуття композитора, перероблені та збагачені думками й почуттям співака; відомо, що виконанням процес творчості не обмежується; реакція слухачів, відгуки критиків, рецензії, бали чи премії на конкурсах – весь той комплекс категорій, який ми назвали «слухач», сприймає тепер співака і впливає на хід його подальшої роботи.

При цьому не можна забувати, що постійний, нерідко найуважніший і найсуворіший слухач і суддя – сам співак (вміння слухати і чути себе під час виконання – одна з найскладніших, але необхідних якостей співака). Отже, є підстави виділити ще один процес, важливий для вокально-сценічної творчості, адже реакція слухача стимулює подальшу роботу співака – слухач-співак.

Важливість цього етапу є незаперечною хоча б тому, що подальша робота над вокальним твором (третій етап) здійснюється значною мірою під його впливом. Найчастіше критика і невдоволеність собою співаку дають поштовх до нової роботи. Необхідно також враховувати, що й сам твір приваблює співака незалежно від реакції слухачів. При цьому вокально-сценічний образ, народившись, живе своїм самостійним життям і вимагає свого вдосконалення. У даному разі, як уже було зазначено, у ролі слухача виступає сам співак: слухач – співак – вокальний твір (композитор).

Отже, «коло замкнулося»: співак повертається до джерела своєї праці – твору, і цикл повторюється, але вже на іншому, вищому рівні. Причому, реакція слухачів на нову роботу і нове виконання також буде іншою [2, 19].

Таким чином, уявна схема *композитор (нотний текст) – виконавець – слухач* переконливо свідчить, що всі три етапи мають велике значення у донесенні вокального твору до слухача. Процес вокальної інтерпретації багатогранний. Значення вокального твору полягає в його впливі на аудиторію. Аудиторія (слухач, глядач) визначає цінність вокального твору. Тому вирішальним стає третій етап, але він походить від перших двох, які й визначають створення вокально-сценічного образу.

У висновках доцільно зазначити, що проведений аналіз особливостей вокального розвитку студентів інститутів мистецтв у навчально-співацькій діяльності дозволив визначити поєднаність цієї роботи. Адже саме в недооцінюванні єдності та взаємопроникненні вищезазначених трьох етапів ми бачаємо одне з слабких місць формування вокально-сценічних навичок у майбутніх учителів музики. Узагальнення праць передових учених-музикантів дало мож-

ливість визначити і комплексно проаналізувати весь поетапний процес створення вокально-сценічного образу. При цьому необхідно обумовити, що у статті нами досліджено лише становлення і розвиток вокально-сценічних навичок, які, в свою чергу, накладаються на вже сформовані та відшліфовані вокально-технічні навички майбутнього вчителя музики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барсов Ю.А. Вокально-исполнительские и педагогические принципы М.И.Глинки. /Ю.А. Барсов. – Л. : Музыка, 1968. – 66 с.
2. Ван Лей. Психологічні умови педагогічної творчості викладача вокалу в аспекті розвитку музичних здібностей /Ван Лей // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. праць. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2008. – 264 с. – Вип. 36. – С. 16-21.
3. Морозов В.П. Искусство резонансного пения /В.П. Морозов. – М. : Искусство и наука, 2002. – С. 23-41.
4. Митина Л.М. Психология профессионального развития учителя /Л.М. Митина. – М. : Флинта, 1998. – 200 с.
5. Стулова Г.П. Хоровой класс /Галина Павловна Стулова. – М. : Просвещение, 1988. – С. 99-133.

ІСТОРІЯ НАВЧАННЯ ЧИТАННЮ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Глушко Т.В.

У статті розглядаються методи навчання читанню взагалі і англомовної періодики зокрема, розроблені у 50-60 роки минулого століття. Надані форми і заходи навчання цьому виду мовленнєвої діяльності: без перекладу розуміння того, що читається; розвиток навичок мовної здогадки; визначення стилістичних особливостей газетних текстів; встановлення критеріїв складання потенціального словника для читання аутентичних текстів – актуальні для сучасної методики навчання іноземним мовам.

The methods of reading teaching generally and English language periodicals in particular worked out in 50-60 years of the last century are considered in this article. Offered forms and ways of teaching to this kind of speech activity, which consists of: in nontranslated condition of understanding of things read; in development of habits of language guesses; in defining stylistic particulars of newspapers' texts; in determining of criteria of composing of potential dictionary for reading of authentic texts – are actual for modern foreign languages teaching methodology.

Проблема навчання іношомовного читання взагалі, й іношомовної періодики зокрема, завжди була і залишається в центрі уваги багатьох учених. Такий пильний інтерес дослідників до розробки ефективних методів навчання читання автентичної суспільно-політичної літератури старшокласників і студентів ВНЗ зумовлений низкою факторів, з-поміж яких такі: